

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
в. о. завідувачки кафедри управління та адміністрування
Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту
Західноукраїнського національного університету
Міністерства освіти і науки України
Алексєєнко Людмили Михайлівни
на дисертаційну роботу Євтушенка Юрія Вікторовича на тему:
«Фінансовий механізм розвитку житлового будівництва в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Актуальність теми дослідження

Сфера житлового будівництва є однією з провідних галузей національної економіки, діяльність якої спрямована на покриття первинних потреб суспільства у житлі, формуванні умов належної життєдіяльності населення. Складність та багатогранність даної сфери економіки, значний рівень її взаємодії з переважною більшістю інших галузей, обумовлюють її динамічні структурні трансформації, які є невід'ємною частиною сучасного розвитку і викликані цілим рядом факторів, таких як: технологічний прогрес, зміна споживчих уподобань, глобалізація та ін. Наявні трансформації в сфері житлового будівництва визначають та формують новітні підходи до організації її фінансових відносин, які є складним і тривалим процесом, що вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та суспільства, а також дослідження множини факторів, котрі визначають траєкторію її розвитку в майбутньому. Врахування трансформацій організації фінансових відносин відбувається за рахунок функціонування фінансового механізму розвитку житлового будівництва, спрямованого на забезпечення відповідної житлової політики реалізованої в межах сучасної державної фінансової політики.

Особливого значення процеси удосконалення фінансового механізму розвитку житлового будівництва набувають в умовах повномасштабного військового вторгнення на територію нашої держави, а також руйнування значної частини житлового фонду. Саме за цих умов, інструментарій фінансового механізму розвитку житлового будівництва потребує адаптації до новітніх викликів зовнішнього та внутрішнього середовища, що зумовлює необхідність удосконалення наявного та впровадження новітнього, зокрема того, який проявив свою ефективність у міжнародній практиці.

Попри наявність численних наукових досліджень з проблематики удосконалення організації фінансових відносин в сфері житлового будівництва, в економічній науці дотепер недостатньо комплексних досліджень фінансового механізму з обґрунтуванням теоретико-методологічних засад і особливостей

застосування його форм, методів, інструментів і важелів для результативної реалізації дієвої житлової політики спрямованої на задоволення потреб суспільства у житлі.

Необхідність розробки теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо розвитку фінансового механізму житлового будівництва обумовили актуальність теми дисертаційного дослідження Ю.В. Євтушенка, його наукову значимість та прикладну спрямованість на вирішення важливої наукової проблеми – удосконалення теоретико-методологічних положень, науково-методичних підходів і обґрунтування практичних засад функціонування згаданого механізму.

Актуальність обраної теми дисертаційної роботи також підтверджується її зв'язком з планами науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування Навчально-наукового інституту бізнесу, економіки та адміністрування Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами: «Розробка механізму фінансування інноваційного відновлення стратегічно важливих секторів економіки України у післявоєнний період (номер державної реєстрації 0123U104318, 2023-2026 рр.); «Стратегічні детермінанти розвитку ринку фінансових послуг в умовах цифровізації національної економіки» (номер державної реєстрації 0123U104317, 2023-2026 рр.); «Теоретико-прикладні положення розвитку ринку кредитних послуг в умовах макроекономічної нестабільності та повоєнного відновлення економіки» (номер державної реєстрації 0123U104319, 2023-2026 рр.).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у докторській дисертації

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи Ю.В. Євтушенка дає можливість відзначити достатню обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій. Визначена мета дослідження, що полягає в розробленні нових теоретико-методологічних засад функціонування фінансового механізму розвитку житлового будівництва та формуванні науково-практичних рекомендацій щодо стратегічних орієнтирів його вдосконалення в контексті забезпечення реалізації соціально-економічних пріоритетів розвитку країни, зумовила логіку та структуру дисертаційної роботи, а поставлені завдання – сприяли конкретизації предмета і об'єкта дослідження. Це дало змогу автору виконати дослідження на високому науковому рівні та отримати достовірні результати, важливі висновки і пропозиції, які мають як теоретичне, так і практичне значення.

Аналіз змісту дисертаційної роботи Ю.В. Євтушенка дає підстави стверджувати, що сформульовані в ній висновки та основні положення є науково обґрунтованими, про що свідчить кваліфіковане застосування широкого спектру загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Аргументація основних положень новизни засвідчує глибоке розуміння автором досліджуваної проблеми, вміння працювати з науковою літературою, нормативно-правовими документами, які регламентують фінансові відносини між органами державної влади чи місцевого самоврядування і суб'єктами підприємницької діяльності,

статистичними та аналітичними матеріалами. Висновки повною мірою відображають результати проведеного дослідження, сутність та новизну розроблених і представлених на захист наукових положень й практичних рекомендацій.

Дисертаційна робота містить п'ять розділів. Логіка та виклад основних положень дає змогу простежити хід наукових думок автора, супроводжується схемами, рисунками, таблицями, посиланнями на використані джерела. Зміст дисертаційної роботи відповідає назві теми, поставленій меті та засвідчує завершеність дослідження.

Найбільш суттєві наукові результати дисертаційного дослідження, які визначаються науковою новизною та внеском здобувача, полягають у:

- розробленні методологічного інструментарію наукового пізнання фінансового механізму розвитку житлового будівництва, який, на нашу думку, є змістовним та добре аргументованим (с. 59-61);

- обґрунтуванні провідної ролі системи фінансового забезпечення у побудові відповідного фінансового механізму розвитку житлового будівництва, досліджену автором як цілісну сукупність компонентів, які у взаємодії між собою забезпечують можливість залучення, розподілу, обміну та використання фінансових ресурсів з метою формування належного рівня фінансування розвитку (с. 123-130);

- проведений у 3 розділі дисертаційної роботи аналіз ключових макрофінансових показників функціонування фінансової системи країни, стану житлового фонду країни та фінансового забезпечення житлового будівництва, що дало змогу авторові розкрити проблеми та окреслити пріоритетні напрями розвитку житлового будівництва в країні;

- розкритті у параграфі 4.2 дисертації концептуальних підходів до обґрунтування фінансової політики сфери житлового будівництва в умовах воєнного стану, згідно з яким трансформація фінансових можливостей усіх учасників відбувається за рахунок виокремлення трьох типів фінансової політики, а саме: стимулюючої, поміркованої, стримуючої, що дозволило автору обґрунтувати доцільність поєднання різних фінансових інструментів в процесі нарощення фінансового та інвестиційного потенціалу розвитку житлового будівництва (с. 265-267);

- розробці у параграфі 5.1 адаптивного фінансового механізму розвитку житлового будівництва спрямованого на врахування перманентних процесів макроекономічної нестабільності, складних політичних подій, наслідків військової агресії, що дає змогу врахувати ці складні економічні процеси, які відбуваються в країні у процесі розвитку житлового будівництва, забезпечити стимулювання розвитку сфери житлового будівництва (с. 321-323);

- розробці та обґрунтуванні моделі механізму фінансування реновації житлового фонду, спрямованої на подальший розвиток житлового будівництва, відновлення якості житлового фонду, збільшення його обсягів та забезпечення його доступності для населення (с. 341-343);

- здійсненні у параграфі 5.3 економетричного моделювання впливу макрофінансових чинників (офіційний курс валюти; рівень середньої заробітної

плати; рівень інфляції; обсяг іпотечних кредитів) на функціонування системи фінансового забезпечення житлового будівництва, що дозволило автору конкретизувати найбільш пріоритетні напрями стимулювання економічної діяльності галузевих суб'єктів господарювання (с. 360-362).

В цілому тему дослідження розкрито, поставлені завдання вирішено, а отримані результати характеризуються науковою новизною.

Новизна наукових положень, висновків та рекомендацій, їх практичне значення

Наукова новизна одержаних результатів дослідження визначається тим, що в дисертації на належному рівні обґрунтовано теоретико-методологічні засади і розроблено пропозиції науково-практичного характеру щодо удосконалення фінансового механізму розвитку житлового будівництва. У цьому контексті заслуговують на схвалення такі позиції наукової новизни:

- сформульовано концепцію системно-інтеграційної парадигми трансформації фінансового механізму розвитку житлового будівництва, обґрунтування якої зумовлено зміною світоглядних імперативів до здійснення стимулювання такого розвитку, а зміст полягає у трансформації наукових та прикладних підходів до формування моделі зазначеного механізму з урахуванням сучасного інституціонального простору його функціонування та нових поведінкових патернів суб'єктів, гармонійного поєднання їхніх інтересів і задоволення потреб в умовах соціальних та економічних шоків на основі дотримання принципів цілісності, узгодженості, адаптивності, стійкості та сталості (с. 140-141);

- досліджено на основі використання методології системного підходу особливості функціонування системи житлового будівництва та системи фінансового забезпечення, конкретизовано онтологічні засади їхнього розвитку, що дозволило автору обґрунтувати зміст системи фінансового забезпечення розвитку житлового будівництва, визначити компоненти такої системи, описати їхній взаємозв'язок та виокремити основні передумови й напрями розбудови зазначеної системи (с. 124-131);

- сформульовано інституціональну платформу розвитку системи фінансового забезпечення житлового будівництва в умовах дефіциту фінансових ресурсів, цифровізації та економічної турбулентності, у межах якої обґрунтовано основні інститути та інституції, їх взаємозв'язок та механізм формування в сучасному суспільному просторі, що дало змогу конкретизувати структурні зрушення у функціонуванні будівельної галузі та розвитку житлового будівництва, визначати базові проблеми їхнього фінансування (с. 290-295);

- запропоновано концептуальний підхід до обґрунтування фінансової політики сфери житлового будівництва в умовах воєнного стану, згідно з яким трансформація фінансових можливостей усіх учасників відбувається за рахунок виокремлення трьох типів фінансової політики, а саме: стимулюючої, поміркованої, стримуючої; це дозволило автору сформувати відповідне фінансове середовище, обґрунтувати доцільність поєднання різних фінансових

інструментів, що у підсумку сприятиме нарощенню фінансового та інвестиційного потенціалу розвитку житлового будівництва, визначатиме стан житлового фонду країни (с. 265-267);

– поглиблено теоретико-прикладні положення розробки та впровадження житлової політики, що реалізовано автором через дослідження підходів до розгляду її сутності, етапів формування (I етап – до 1917 р.; II етап – 1917-1990 рр.; III етап – 1991-2022 рр.; IV етап – 2022 р. і до тепер), напрямів фінансового забезпечення реалізації, ролі в загальній моделі фінансової політики держави, що дало можливість обґрунтувати алгоритм розробки та провадження фінансової політики розвитку системи житлового будівництва в умовах економічних та соціальних шоків (с. 270-271);

– поглиблено теоретико-прикладні положення формування та функціонування адаптивного фінансового механізму розвитку житлового будівництва, що, на відміну від інших підходів, здійснено через конкретизацію сутності та визначення особливостей статичної моделі адаптивного фінансового механізму, опису його структури й дало можливість автору виокремити основні цілі функціонування такого механізму, обґрунтувати його морфологію та базові принципи (с. 320-323);

– розроблено напрями активізації розвитку системи фінансового забезпечення житлового будівництва, які, на відміну від інших підходів, були виокремлені на основі результатів економетричного моделювання впливу макрофінансових чинників (офіційний курс валюти; рівень середньої заробітної плати; рівень інфляції; обсяг іпотечних кредитів) на функціонування такої системи; що дозволило автору конкретизувати найбільш пріоритетні з позиції їх впровадження напрями стимулювання економічної діяльності суб'єктів господарювання в межах зазначеної системи (с. 346-362);

– обґрунтовано концептуальні підходи розвитку системи фінансового забезпечення житлового будівництва в умовах становлення цифрової економіки, що, на відміну від подібних підходів, реалізовано через обґрунтування наслідків цифрової трансформації зазначеної системи та її окремих компонентів, визначення напрямів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у сфері фінансування об'єктів житлової нерухомості (с. 343-345).

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що теоретико-методологічні положення, методичні підходи, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, створюють системну обґрунтовану основу для модернізації фінансового механізму розвитку житлового будівництва. Вагоме прикладне значення дослідження підтверджується використанням наукових результатів здобувача у діяльності Підкомітету Верховної Ради України з питань соціального захисту і реабілітації осіб з інвалідністю та регулювання діяльності їх підприємств і громадських об'єднань (довідка № 110д9/9-2024/254817 від 15.11.2024); Департаменту економічного розвитку Чернігівської обласної військової адміністрації (довідка № 05.02-31/1991 від 13.12.2024 р.); АТ «Райффайзен Банк Аваль» (довідка № Д1-В34/47/3712 від 11.10.2024 р.); АТ «А-БАНК» (довідка № F16A16-RF38-

ВАР7-1638 від 16.10.2024 р.); ТОВ «ІНЕКС РЕАЛ» (довідка № 128 від 23.12.2024 р.); ТОВ «АГРОБУД-ВМ» (довідка № 4 від 3 січня 2025 р.).

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає змогу зробити висновок про те, що здобувачем досягнуто поставленої мети та вирішено основні завдання дослідження. Обґрунтовані та викладені у роботі наукові положення є логічними, базуються на всебічному та об'єктивному аналізі досліджуваних явищ, проведеному з використанням відповідного методологічного інструментарію для формулювання авторських висновків і рекомендацій.

За результатами дисертаційної роботи опубліковано 24 статті в наукових виданнях (з них: 4 – у зарубіжних наукових виданнях (Web of Science та Scopus); 20 – у наукових фахових виданнях України. Загальна кількість наукових праць становить 37 публікацій, з яких особисто автору належить 42,2 д. а.

Публікації автора достатньою мірою відображають зміст дисертації та відповідають вимогам МОН України до опублікування результатів дослідження на здобуття наукового ступеня доктора наук. Кількість, обсяг і якість друкованих праць дають авторові право публічного захисту дисертації.

Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації

Зміст дисертаційної роботи та публікацій свідчить про дотримання здобувачем принципів академічної доброчесності. В тексті роботи наявні посилання на джерела наукової літератури та статистичної інформації, яка використовується в аналітичних дослідженнях. У докторській дисертації не виявлено академічного плагіату, фабрикації та фальсифікації, усі посилання на джерела зроблено з дотриманням встановлених норм законодавства про авторське право.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Попри високий рівень теоретико-методологічного обґрунтування та переконливість методичних і аналітичних положень дисертації Ю.В. Євтушенка, в роботі є окремі положення, що мають дискусійний характер чи потребують додаткового уточнення й аргументації:

1. При розкритті наукових підходів до обґрунтування моделі наявності часових розривів у процесах житлового будівництва здобувач виокремлює чинники, які впливають на функціонування фінансового механізму розвитку житлового будівництва (с. 153-154). В цілому погоджуючись із такою позицією автора, вважаємо, що у роботі варто було б більш детально обґрунтувати, чи завершеним є перелік цих чинників, а також які саме з них здійснюють найбільший вплив на отримання визначених результатів.

2. Дисертаційна робота істотно виграла б за наявності у ній поглибленого порівняльного аналізу зарубіжного досвіду та вітчизняної

практики побудови та функціонування фінансового механізму розвитку житлового будівництва з виявленням відмінних і спільних рис.

3. На рисунку 4.3 автором представлено «Алгоритм управління фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання житлового будівництва» (с. 249). Водночас, наведений матеріал варто було б представити як впорядковану послідовність вказівок, виконання якої приводить від початкових даних до бажаного результату, що б посилило його практичну складову.

4. Схвалюючи концептуальний підхід здобувача щодо необхідності обґрунтування окремих типів фінансової політики сфери житлового будівництва в умовах воєнного стану, а саме: стимулюючої, поміркованої, стримуючої (с. 265-267), варто зазначити, що такий підхід значно виграв би, якщо автор, виокремлюючи доміанти кожного типу політики більш чітко охарактеризував ступінь їх важливості та впливу на процес функціонування фінансового механізму розвитку житлового будівництва.

5. У параграфі 4.2 автором запропоновано фінансовий механізм розвитку державно-приватного партнерства у сфері житлового будівництва, акцентовано увагу на доцільності фінансової участі держави в інфраструктурних проєктах розвитку житлового будівництва (надання державних гарантій, субсидій чи здійснення бюджетних інвестицій). Водночас, попри позитивний її вплив на інвестиційну привабливість згаданих проєктів, здобувачем не враховано фінансові ризики надання певного виду державної фінансової підтримки (с. 282-284).

6. Схвалюючи позицію здобувача щодо визначення архітектури інституціонального середовища фінансового механізму розвитку житлового будівництва (с. 291-295), вважаємо, що цей підхід характеризується певною незавершеністю. На нашу думку, у цьому напрямі доцільно було б більшу увагу приділити неформальним інституціям (психологічним особливостям економічної поведінки, моральним нормам, економічній культурі тощо), які здійснюють значимий вплив на поведінку інститутів, що діють у сфері партнерських відносин органів державної влади чи місцевого самоврядування та суб'єктів підприємницької діяльності.

7. При обґрунтуванні напрямків підвищення ефективності функціонування системи фінансового забезпечення розвитку житлового будівництва зосереджено увагу на гармонізації окреслених цілей і визначених завдань на загальнодержавному, регіональному та галузевому рівнях, які необхідно враховувати при формуванні відповідних бюджетів (с. 329), а також в моделі фінансування реновації житлового фонду в Україні (с. 342). Водночас, вважаємо, що пропозиції автора є дещо загальними, адже вони не конкретизують суб'єктів, які мають її впроваджувати. На нашу думку, це ускладнює імплементацію розроблених пропозицій у вітчизняну практику.

8. Запропонований і обґрунтований науковий підхід до розкриття ролі цифрових технологій у розвитку системи фінансового забезпечення житлового будівництва (с. 344) є здебільшого описовим та не повною мірою відображає реальні параметри та чіткі критерії їх практичного застосування. Вважаємо, що здобувачу доцільно було б доповнити проведене дослідження наявними

практичними кейсами застосування цифрових технологій в сфері житлового будівництва.

Водночас зазначені зауваження не знижують наукову та практичну значущість дисертаційної роботи, не впливають на її загальний позитивний висновок.

Загальна оцінка дисертації та її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Євтушенка Юрія Вікторовича є самостійним, логічно побудованим, завершеним дослідженням, в якому отримані нові науково-обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему, пов'язану з розробкою теоретико-методологічних положень, науково-методичних підходів і прикладних засад трансформації фінансового механізму розвитку житлового будівництва. Положення, винесені на захист, містять наукову новизну. Тема і зміст проведеного дослідження відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Результати досліджень, за якими Ю.В. Євтушенко захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством, в дисертації, поданій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, не використовувались.

За актуальністю, змістом, повнотою вирішення поставлених завдань, науковою новизною отриманих результатів і фаховим спрямуванням дисертаційна робота «Фінансовий механізм розвитку житлового будівництва в Україні» відповідає вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17.11.2021 р., а її автор, Євтушенко Юрій Вікторович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
в. о. завідувачки кафедри управління та адміністрування
Івано-Франківського навчально-наукового
інституту менеджменту

Західноукраїнського національного університету
Міністерства освіти і науки України

Людмила АЛЕКСЕЄНКО

Підпис:
Завіряю:
НАЧАЛЬНИК
ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ